

Samen Beslissen met
(aanstaande) ouders
afgestemd op
gezondheidsvaardigheden:
implementatie in de
eerste- en tweedelij

Handleiding

Implementatie van gepersonaliseerd SB

COLOFON

Titel Handleiding implementatie van gepersonaliseerde SB. Samen Beslissen met (aanstaande) ouders afgestemd op gezondheidsvaardigheden: implementatie in de eerste- en tweedelij.

Auteurs Silva Harmsen MSc, Evi Nonhebel-Vlassak MSc, Dr. Judit Keulen, Dr. Olga Damman, Dr. Mirjam Fransen, Dr. Marijke Hendrix, Prof. Dr. Marianne Nieuwenhuijze

De auteurs EN, JK, MH en MN werken bij het Lectoraat Midwifery Science van de Academie Verloskunde Maastricht, Zuyd Hogeschool. MN heeft een leerstoel Fysiologische Verloskunde bij de Universiteit Maastricht. De auteurs SH, OD en MF werken bij de afdeling public and occupational health van het Amsterdam UMC.

Correspondentie: Academie Verloskunde Maastricht, Zuyd Hogeschool Universiteitssingel 60, 6229 ER Maastricht

Samen Beslissen met (aanstaande) ouders afgestemd op gezondheidsvaardigheden is een project van Academie Verloskunde Maastricht in samenwerking met het Amsterdam UMC. In dit project staat het leren gebruiken van uitkomstinformatie voor Samen beslissen met beperkte gezondheidsvaardigheden centraal. Het project is mede mogelijk gemaakt door Zorginstituut Nederland met subsidie uit de subsidieregeling 'Leren gebruiken van Uitkomstinformatie voor Samen Beslissen'. Het Zorginstituut voert deze regeling uit in opdracht van het ministerie van VWS.

Academie Verloskunde Maastricht en Amsterdam UMC

December 2025

Inhoud

Introductie

Het interventiepakket

 E-learning

 Training op locatie: samen leren

 Intervisie

Literatuur

Introductie

Het project Samen Beslissen met (aanstaande) ouders afgestemd op gezondheidsvaardigheden is een tweejarige samenwerking (2023-2025) tussen Academie Verloskunde Maastricht (AVM) en het Amsterdam UMC, gesubsidieerd door het Zorginstituut Nederland. Eerder ontwikkelde producten zijn samengebracht tot één interventiepakket dat gedurende twee jaar is geïmplementeerd en geëvalueerd in acht verloskundige samenwerkingsverbanden in Nederland, met als doel het optimaliseren van Samen Beslissen met (aanstaande) ouders in de geboortezorg, waarbij de communicatie wordt afgestemd op de gezondheidsvaardigheden van de ouders.

Tijdens de zwangerschap, bevalling en kraamtijd komen ouders voor veel keuzes te staan. Naast medische informatie, zijn de persoonlijke voorkeuren van ouders belangrijk om een weloverwogen beslissing te kunnen nemen over hun eigen gezondheid en dat van hun kind. Samen Beslissen is een belangrijk onderdeel van de geboortezorg en ondersteunt ouders bij het beslissingsproces. Tijdens Samen Beslissen deelt de zorgverlener informatie over de voor- en nadelen van de opties, waarbij er aandacht is voor de persoonlijke wensen, waarden en voorkeuren van de ouders. Dit leidt uiteindelijk tot een gezamenlijk besluit dat zowel medisch verantwoord als persoonlijk passend is. Samen Beslissen leidt tot meer tevredenheid over de zorg, en draagt bij aan een zo optimaal mogelijke start voor ouders en kind waarbij de voorkeuren en waarden van de ouders centraal staan (CPZ, 2021).

Om als ouder actief te kunnen deelnemen aan Samen Beslissen zijn cognitieve vaardigheden vereist, ook wel gezondheidsvaardigheden genoemd: de vaardigheden om informatie over gezondheid te vinden, te begrijpen, te beoordelen en te gebruiken (Sørensen et al., 2012). Uit onderzoek blijkt dat 35% van de Nederlandse bevolking beperkte gezondheidsvaardigheden heeft (Rademakers et al., 2024). Zij hebben moeite met het begrijpen, beoordelen, toepassen en gebruiken van gezondheidsinformatie en zijn minder actief betrokken bij het Samen Beslissen, ook al willen ze dit wel. Dit resulteert in het vaker hebben van spijt van gemaakte keuzes, slechtere gezondheidsuitkomsten en minder tevredenheid over de zorg (Heijmans et al., 2016). Het is dus van groot belang dat zorgverleners informatie afstemmen op de gezondheidsvaardigheden van ouders, zodat informatie toegankelijk is en zij deel uit kunnen maken van het beslissingsproces.

In de Zorgstandaard Integrale Geboortezorg (2021) worden zorgverleners aangespoord om zwangeren met beperkte gezondheidsvaardigheden proactief te betrekken bij de zorg. Echter, voor veel zorgverleners in de geboortezorg is het herkennen van beperkte gezondheidsvaardigheden van cliënten een uitdaging. Er is behoefte aan praktische handvatten om communicatie beter te kunnen afstemmen op gezondheidsvaardigheden van ouders en om beperkte gezondheidsvaardigheden te herkennen (Murugesu et al., 2022;). In dit project is daarom een interventiepakket ontwikkeld dat zorgverleners hierbij ondersteunt.

Interventiepakket

Het interventiepakket is ontwikkeld voor eerstelijns- en tweedelijns verloskundigen, gynaecologen, AIOS en ANIOS en bestaat uit een e-learning (1), een training op locatie (2), een intervisiebijeenkomst (3), een samenvattingskaart (4) en de [CHAT-geboortezorg](#) (5). Bij de geaccrediteerde e-learning, training en intervisiebijeenkomst ligt de nadruk op het leren en toepassen van de vier stappen van Samen Beslissen (Stiggelbout, 2015), waarbij met behulp van een eerder ontwikkelde gesprekstool

([de CHAT-geboortezorg](#)) wordt geoefend met het inzicht krijgen in de gezondheidsvaardigheden van ouders. Vervolgens wordt deze kennis geïntegreerd en toegepast in de praktijk.

Gezamenlijk leren

De kracht van dit project ligt in het gezamenlijk leren met verschillende beroepsgroepen: de training en intervisie worden aangeboden aan zowel eerstelijns- als tweedelijnszorgverleners, met als doel het gesprek te stimuleren over communicatie in de dagelijkse praktijk en bewustwording te vergroten rondom het thema gezondheidsvaardigheden. Op deze manier wordt niet alleen de communicatie met ouders versterkt, maar wordt ook de samenwerking tussen disciplines bevorderd. Hiermee draagt het interventiepakket bij aan een meer afgestemde en inclusieve geboortezorg, waarbij het Samen Beslissen en afstemmen op de gezondheidsvaardigheden uiteindelijk duurzaam geïmplementeerd kan worden.

Doel handleiding

In deze handleiding worden de vijf onderdelen van het interventiepakket (e-learning, training, intervisie, samenvattingskaart en [CHAT-geboortezorg](#)) beschreven om Samen Beslissen afgestemd op gezondheidsvaardigheden te kunnen implementeren in een verloskundig samenwerkingsverband. Aanvullende organisatorische aanbevelingen zijn te vinden in het rapport en factsheet Aanbevelingen landelijke implementatie. Op de [website](#) van de Academie Verloskunde Maastricht zijn alle materialen waarnaar in deze handleiding verwezen wordt te vinden.

Het interventiepakket

(1) E-learning

De **e-learning *Samen Beslissen met afgestemd op gezondheidsvaardigheden*** is samengesteld uit twee eerder ontwikkelde cursussen over afstemmen op gezondheidsvaardigheden (Academie Verloskunde Maastricht) en Samen Beslissen (Amsterdam UMC). De theorie uit deze cursussen is met elkaar samengevoegd tot één nieuwe e-learning die specifiek is ontwikkeld en geaccrediteerd voor eerste- en tweedelijns verloskundigen en gynaecologen.

Het doel van de e-learning is om zorgverleners kennis te laten maken met de vier stappen van Samen Beslissen en het concept gezondheidsvaardigheden, waarbij ze gebruikmaken van de [CHAT-geboortezorg](#), een eerder ontwikkelde gesprekstoel dat zorgverleners ondersteunt bij het inzicht krijgen in de gezondheidsvaardigheden van ouders. Daarnaast fungeert de e-learning als voorbereiding voor de training op locatie, waar actief geoefend zal worden met de stof. De e-learning bestaat uit 7 modules en een toets en duurt circa 2 uur, en bevat theorie, filmmateriaal, en links naar aanvullende tools ter ondersteuning. Op de [website](#) van de Academie Verloskunde Maastricht zijn de e-learning en ondersteunende materialen te vinden.

Leerdoelen van de e-learning

- ✓ *De cursist benoemt de definitie van Samen Beslissen.*
- ✓ *De cursist benoemt het belang van en rationale achter Samen Beslissen.*
- ✓ *De cursist is op de hoogte van de wet- en regelgeving rondom Samen Beslissen.*
- ✓ *De cursist is op de hoogte van hetgeen dat er in de zorgstandaard integrale geboortezorg (CPZ, 2020) staat over Samen Beslissen.*
- ✓ *De cursist heeft kennis van het model van Stiggelbout en van de vier stappen (keuzegesprek, optiegesprek, voorkeurengesprek, beslissingsgesprek) van dit gespreksmodel voor Samen Beslissen.*
- ✓ *De cursist weet dat partners, familie, vrienden en andere personen die belangrijk zijn voor de cliënt een grote rol spelen in het maken van een beslissing.*
- ✓ *De cursist weet waarom het leren kennen van de (aanstaande) ouders en hun waarden belangrijk is voor Samen Beslissen.*
- ✓ *De cursist benoemt de definitie van gezondheidsvaardigheden.*
- ✓ *De cursist benoemt de prevalentie van beperkte gezondheidsvaardigheden in de algemene populatie.*
- ✓ *De cursist benoemt factoren die bijdragen een verhoogde kans op beperkte gezondheidsvaardigheden bij mensen.*
- ✓ *De cursist benoemt de consequenties van beperkte gezondheidsvaardigheden.*
- ✓ *De cursist weet hoe beperkte gezondheidsvaardigheden (de verschillende stappen van) Samen Beslissen beïnvloeden.*
- ✓ *De cursist herkent beperkte gezondheidsvaardigheden bij (aanstaande) ouders en weet welke methode hiervoor gebruikt kan worden.*
- ✓ *De cursist heeft inzicht in zijn/haar rol in het proces van Samen Beslissen afgestemd op gezondheidsvaardigheden en in de rol van de (aanstaande) ouder.*
- ✓ *De cursist weet hoe (aanstaande) ouders met beperkte gezondheidsvaardigheden ondersteund kunnen worden meer de regie te nemen in Samen Beslissen*
- ✓ *De cursist weet welke hulpmiddelen er zijn ter bevordering van de communicatie met (aanstaande) ouders met beperkte gezondheidsvaardigheden.*
- ✓ *De cursist weet welke hulpmiddelen het beste voor elke fase (keuzegesprek, optiegesprek, voorkeurengesprek en beslissingsgesprek) van het gespreksmodel van Stiggelbout ingezet kunnen worden.*
- ✓ *De cursist weet waar de hulpmiddelen te vinden zijn.*
- ✓ *De cursist heeft handvatten om Samen Beslissen afgestemd op gezondheidsvaardigheden toe te passen in meer complexe situaties zoals: zorg tijdens de baring en zorg buiten de richtlijnen.*

(2) Training op locatie: samen leren

De training *Samen Beslissen met (aanstaande) ouders afgestemd op gezondheidsvaardigheden* heeft als doel om zorgverleners uit de eerste- en tweedelijnsamen te laten oefenen met de vier stappen van Samen Beslissen en hoe er hierbij kan worden afgestemd op gezondheidsvaardigheden van de cliënt. Door middel van casuïstiek, opdrachten, de CHAT-geboortezorg en een interactieve werkvormen wordt er meer bewustwording gecreëerd rondom gezondheidsvaardigheden en kunnen zorgverleners hun eigen ervaringen in de groep bespreken. Er wordt onder andere ingegaan op de sociale context van de cliënt, laaggeletterdheid, taalbarrières, eigen regie van de cliënt en het communiceren van risico's in de geboortezorg.

Er is bewust voor gekozen deze training interdisciplinair aan te bieden. De inhoudelijke kennis wordt niet alleen verdiept, maar de zorgverleners krijgen ook inzicht in de manier waarop andere professionals hun werk benaderen. Door elkaars perspectieven, werkwijzen en afwegingen te leren kennen, ontstaat er meer wederzijds begrip. Daarnaast creëert gezamenlijke training ruimte om verwachtingen uit te spreken, processen op elkaar af te stemmen en gezamenlijke afspraken te maken. Dit bevordert niet alleen de samenwerking, maar zorgt er ook voor dat alle betrokken disciplines beter op één lijn komen te staan, wat uiteindelijk de kwaliteit van zorg en het werkplezier ten goede komt.

Voor een effectieve training is het essentieel dat de begeleider een hiervoor opgeleide docent is met inhoudelijke expertise over Samen Beslissen afgestemd op gezondheidsvaardigheden. De Academie Verloskunde Maastricht beschikt over een hiervoor opgeleide docent en een trainingsprogramma.

Leerdoelen van de training op locatie

- ✓ *De cursist heeft SB afgestemd op gezondheidsvaardigheden toegepast en zodoende inzicht gekregen in sterke punten en ontwikkelpunten t.a.v. SB afgestemd op gezondheidsvaardigheden.*
- ✓ *De cursist is in staat bij (aanstaande) ouders de mogelijke aandachtspunten in de verschillende domeinen van GV te achterhalen en de communicatie en zorg hierop aan te passen.*
- ✓ *De cursist kan de hulpmiddelen gebruiken in de dagelijkse praktijk.*
- ✓ *De cursist kan SB afstemmen op gezondheidsvaardigheden van (aanstaande) ouders.*
- ✓ *De cursist heeft handvatten om de zwangere vrouw (en haar partner) in staat te stellen meer de regie te pakken in het SB proces.*
- ✓ *De cursist heeft geleerd van collega's hoe zij SB afgestemd op gezondheidsvaardigheden toepassen in diverse situaties en met collega's afgestemd wat implementatie van SB afgestemd op gezondheidsvaardigheden in de geboortezorg betekent.*

(3) Intervisie

Om vaardig te kunnen worden in het leveren van zorg op maat aan mensen met wisselende gezondheidsvaardigheden, is intervisie, d.w.z. het leren van ervaring door een gestructureerde analyse, de aangewezen didactische methode. Deze intervisie richt zich op Samen Beslissen bij wisselende gezondheidsvaardigheden. Er zal worden gewerkt met een van de volgende intervisiemethodes: socratische methode, 10-stappenmethode of incidentmethode. De intervisiebijeenkomst is een onlinebijeenkomst van 2,5 uur met een voorbereidende opdracht van 30 minuten. Per intervisiebijeenkomst kunnen maximaal 10 zorgverleners uit de eerste- en deelnemen om met elkaar ervaringen uit te wisselen.

De intervisie wordt ook interdisciplinair aangeboden, vanwege dezelfde voordelen als hierboven beschreven. Tijdens intervisie worden niet alleen ervaringen en inzichten gedeeld, maar worden ook regelmatig concrete werkafspraken gemaakt. Deze afspraken helpen om werkwijzen op elkaar af te stemmen, verantwoordelijkheden te verduidelijken en de samenwerking in de praktijk te versterken.

Voor een effectieve begeleiding van intervisie is het essentieel dat de begeleider een hiervoor opgeleide docent is met inhoudelijke expertise over Samen Beslissen afgestemd op gezondheidsvaardigheden. De Academie Verloskunde Maastricht beschikt over een hiervoor opgeleide docent en een trainingsprogramma.

Leerdoelen van de intervisie

- ✓ *De cursist heeft kennis en ervaring hoe hij/zij Samen Beslissen kan afstemmen op de gezondheidsvaardigheden van de aanstaande ouders.*
- ✓ *De cursist is in staat om de beroepservaringen vanuit meerdere perspectieven te interpreteren.*
- ✓ *De cursist heeft vat op dilemma's die zich bij het Samen Beslissen kunnen voordoen.*
- ✓ *De cursist is zich bewust van zijn/haar eigen waarden en hoe deze een rol spelen tijdens de counseling.*
- ✓ *De cursist is in staat tot een transfer van zijn/haar nieuwverworven inzichten.*

Literatuur

Expertgroep Zorgstandaard Integrale Geboortezorg. Zorgstandaard Integrale Geboortezorg Versie 1.2 (Care standard Integrated Maternal and Newborn Care); Zorginstituut Nederland: Diemen, The Netherlands, 2021.

Heijmans, M., Zwikker, H., Heide, I. van der, Rademakers, J. NIVEL Kennisvraag 2016: zorg op maat. Hoe kunnen we de zorg beter laten aansluiten bij mensen met lage gezondheidsvaardigheden? Utrecht: NIVEL, 2016. 113 p

Murugesu, L., Heijmans, M., Rademakers, J., & Fransen, M. P. (2022). Challenges and solutions in communication with patients with low health literacy: Perspectives of healthcare providers. *PLoS One*, *17*(5), e0267782.

Rademakers, J., Heijmans, M. Kennissynthese 2024. Gezondheidsvaardigheden in Nederland: actuele kennis en inzichten. Utrecht: Nivel, 2024. 46 p.

Sørensen, K., Van den Broucke, S., Fullam, J., Doyle, G., Pelikan, J., Slonska, Z., Brand, H., & Consortium Health Literacy Project, E. (2012). Health literacy and public health: A systematic review and integration of definitions and models. *BMC Public Health*, *12*(1), 80.
<https://doi.org/10.1186/1471-2458-12-80>